

FOLKLORI MUZIKOR NË LEZHË

Marcel LACAJ

Studiues, Akademia "Rrënjët Tona"

PËRMBLEDHJE

Folklori (dituria e popullit), ose më konkretisht, Folklori Muzikor, është një pjesë e rëndësishme e Frymës Oqeanike të krijimtarisë folklorike shqiptare. E njëjta gjë mund të thuhet edhe për Folklorin muzikor të Lezhës, ku ky Folklor shtrihet aktualisht në 3 treva gjeografike të Lezhës, si dhe në 2 oazet folklorike që janë Kallmeti dhe Pllana që ka dy nëndegë folklorike të dallueshme dhe interesante, për të cilat do të flasim në vijim. Praktikisht kemi muzikën popullore: Zadrimer / Mirditor / Malsor / Kallmetor / Pllanor.

Fjalë kyçe: folklor, zadrimer, mirditor, lahutë, oaz.

ABSTRACT

Folklore (knowledge of the people), or more specifically, Musical Folklore, is an important part of the Oceanic Spirit of Albanian folklore creativity. The same can be said for the Lezha Musical Folklore, where this Folklore currently extends in 3 geographical regions of Lezha, as well as in 2 folklore oases that are Kallmeti and Pllana which has two distinctive and interesting folklore sub-branches, which we will talk about following. We practically have the Folk Music: Zadrimer / Mirditor / Malsor / Kallmetor / Pllanor.

Key words: folklore, native born, native born, lute, oasis.

FOLKLORI MUZIKOR NË LEZHË

Muzika popullore zadrimore, e cila karakterizohet nga ambicia dhe finesa e interpretimit muzikor, si dhe veçoria e të kënduarit në kolektiv, që është një karakteristikë e bukur e tij. Këngët janë kryesisht të karakterit lirik, erotik, social. Muzika Popullore Malsor, e cila këndohet kryesisht me lahutë (me karakter pentatonik) dhe interpretohet vetëm nga një lahutë. Këto këngë janë kryesisht të karakterit epiko-historik. Kemi edhe këngë karakteristike të Majekrahut, apo këngë të gjinive të ndryshme baritore, folklorike etj.

Folku mirditor karakterizohet nga gjallëria e brendshme, nga ritmi i brendshëm, si dhe nga ngjyra e fuqishme muzikore, me një ngjashmëri të çuditshme mes temave të ndryshme shoqërore të kohës. Muzika Popullore Kallmetor, është qershia mbi tortë, sepse është një oaz muzikor, i cili ende nuk është studiuar mjaftueshëm. Kemi edhe një aliazh unik interesant, mes muzikës vendase të ndërthurur me Mirditën dhe malin (sepse në këtë zonë kemi një bashkëjetesë fizike të këtyre tre etnive), që pasqyrohet në specifikat e këngës popullore Kallmetore, ku çuditërisht (ndoshta për këtë arsye)), kemi edhe elementë të këngëve polifonike. Ky tipar është një shfaqje dhe është pritur me interes të veçantë në festivalet folklorike në Gjirokastër. Folk muzikor planar, ndoshta është edhe më shumë se qershia mbi tortë, sepse në këtë hapësirë të vogël gjeografike, kemi dy nuanca të folkut muzikor. Këtu kemi nuanca muzikore, si dhe në kostumografi, sipas dy feve (katolike dhe myslimane) dhe këto nuanca muzikore folklorike kanë kulmuar veçanërisht në vallen karakteristike shumë të bukur dhe të veçantë, e cila ka marrë emrin: "Vallja e planit".

Për vlerat shumë përmasore edhe të folklorit muzikor Lezhian, besoj se ia vlen të kujtojmë edhe Budin e Bardhin e deri tek Historiani Venedikas Marko Antonio Sabellico (1436-1506), të cilët kanë shkruajtur se shqiptarët i festonin me këngë e valle shumë interesante, fitoret e tyre ndaj pushtuesëve turq. Edhe në Lezhë, ky thesar folklorik muzikor, na mundëson që të bëjmë njëfarë "autopsie" për historikun e viteve të shkuara, për të parë e për të vlerësuar të gjitha fushat e jetës sonë historike. Pra,

vlera e Folkut Muzikor është shumë dimensionale, që vlen, jo vetëm si viere arkivore, për studime të rëndësishme të jetës sonë socialo-historike, por Folku Muzikor shërben edhe në ditët e sotme dhe në vijueshmëri, si një bazë e shëndoshtë muzikore edhe për zhanret e reja dhe bashkëkohore. Folklori Muzikor i Lezhës, i cili vërtetë është shumë i vecantë për nga karakteristikat dalluese të etnive apo minietnive që shtrihen në 5 pjesët e afërta gjeografike, gjithsesi ai është zhvilluar si një qenie e gjallë bashkë me jetën, si qenje e gjallë. Në Folklorin Muzikor të Lezhës si kudo në Shqipëri, vëren qartazi të gjitha nuancat muzikore të zonës, si në ato Lirike dhe në ato Epike. Tek këngët lirike ku më shumë e ku më pak, sipas terrenit gjeografik dhe karakteristikave genetike janë të pranishme të gjitha nuancat muzikore të Lirikës zonale Lezhiane, ku hyjnë: *Këngët e djepit / Këngët e dasmës / Këngët e dashurisë / Këngët e kurbetit / Këngët e pejsazhit / Këngët e kafshëve / Këngët e shpendëve / Këngët e pervajshme / Këngët e nizameve / Këngët e punës / Këngët shoqërore / Këngët humoristike / Këngët rituale / Vajtimet / Thirrmat / Lodrat / lmitimet.*

Në një farë mënyre edhe këto u ndanë sipas gjinisë suaj, duke marrë kështu nuancat dhe karakteristikat e gjinisë, moshës dhe kohës. Më tregoni fjalën kohë, p.sh. një këngë trimërie ose një valle që këndohej, kishte një tjetër ngritje ose maja kur luhej pas një beteje dhe një qasje tjetër (e përafërt) kur luhej në një ceremoni martesë. Këto janë nuanca shumë specifike, që vetëm specialistët dinë të operojnë me bisturinë e një mjeku të mirë. Në Folklorin Muzikor të Lezhës nuk ka më veçori të veçanta nga Folklori Muzikor Kombëtar, sepse Lezha, përveç autoktonisë së saj, ka një ardhje historike fqinje, pra është si një rezervat folklorik, por kemi edhe dy kolonat e fuqishme të Epikës sonë unikale: *1. Këngët legjendare dhe 2. Këngët historike*

Për këto dy kolona epokale folklorike nuk po komentoj jo përveç arsyes së lartpërmendur por edhe për arsye të supernjohjes së tyre, siç janë këngët për Skënderbeun, Gjeto Basho Mujin, Gjergj Elez Alinë. Këto këndohen ende në Lezhë, sidomos në dasma e gosti familjare e deri në diasporë, për mos përjashtuar këtu edhe takimet apo në festivalet folklorike zonale apo kombëtare. Thesari yni i Folkut Muzikor po vijon të pasurohet edhe me Folkun e ri Muzikor. Pra aktualisht kemi një natyralitet të një vijueshmërie të folklorit tradicional muzikor edhe në folkun e ri muzikor të Lezhës. P.sh, nëse këndohet kënga epike për Skënderbeun, në Lezhë këndohet edhe kënga epike për heroin e dy kontinenteve i cili ra për Amerikën që është nga Zadrima e Lezhës e që quhet Gentian Marku.

Shumëllojshmëria e instrumenteve popullore, si lahuta, çiftelia, flauti, dajre, curlja, zumaria, lodrat, pipa, gjethet etj, e rrisin vlerën e muzikës popullore lezhjane, pa përmendur vallet e saj karakteristike dhe shkëlqimin e diversitetit të kostumet rajonale që shkëlqejnë në unison me virtuozytetin e rapsodëve lezhjanë. Kjo u vërtetua në festivalet folklorike kombëtare dhe ndërkombëtare, veçanërisht me ansamblin e njohur “Gifetelia”. Në këtë mënyrë muzika popullore lezhjane kontribuon në plotësimin e “Tavolinës Mendelejevi” të Thesarit të Trashëgimisë Historiko-Kulturore Kombëtare. Nuk mund të anashkaloj fenomenin negativ të shtrirjes së politikës në fushën artistike. Aristoteli tha: “Nëse nuk je parti e politikës, apo pjesë e saj, e lëre më Ylli i babait, nuk ke asnjë vlerë”. Fatkeqësisht, kjo ka pasur peshën e saj negative në botën e artit, veçanërisht në fushën e folklorit, ku shumë artistë përballen me politikën ditore, e cila dëshiron ta përdorë, por artisti është si një zog fluturues, që nuk njeh kufi.

Ikin e folezojnë pa zogj të rinj, ku edhe burimet kanë filluar t'u mbarojnë halli. Ne duhet të marrim përgjegjësi, ndaj duhet të jemi sa më të drejtpërdrejtë dhe transparentë me njëri-tjetrin dhe këtë e thonë të gjithë, por pak e bëjnë dhe ndër këta të paktë pozitivë është ky organizëm artistik që dërgon oksigjen në trupin gjysmë të asfiksuar nga vazhdimi i shtjellimi i pafundësisë së burimit të krijimtarisë së muzikës popullore. Sarni Frashëri ka thënë: “Nëse do të mbjellësh një vit, mbill misër e grurë, por nëse do të mbjellësh për shumë vite, mbill arsim e kulturë” dhe vend nderi në arsim dhe kulturë, padyshim që folklori muzikor ka.

Të gjithë e dimë se rrënjët tona kulturore, konkretisht ato muzikore, ushqehen dhe duhet të udhëhiqen vetëm nga muza tradicionale e muzikës popullore, apo edhe nga populli i ri muzikor, duke ruajtur

kështu individualitetin e tij karakteristik, si dhe duke e ngritur artistikisht në të reja rrethanat e kohës. Kërkimi i matshëm dhe mbështetja e fortë në folklorin muzikor është dhe duhet të jetë ADN-ja e suksesit tonë artistik Kombëtar, për të sjellë në kosheret e këtyre institucioneve artistike, mjaltin artistik të viteve të shkuara bashkë me mjaltin artistik, që vazhdon të krijohet. dhe jo si rasti i Lahutës, instrumentit tonë shekullor dhe karakteristik në folklorin muzikor të Lezhës, aktualisht i vjedhur nga serbët, duke na penalizuar të gjithëve, nga Ministria e Kulturës deri te artisti më i thjeshtë. Folklori muzikor i Lezhës, si pjesë jetike e Frymës Kulturore, është një vlerë e shtuar në Mozaikun Kulturor në mbarë Kombin, ndaj apeloj me gjithë zemër: Të ruajmë traditën tonë artistike, veçanërisht folklorin muzikor, sepse është një gjë e patjetërsueshme. ushqimi i shpirtit të një kombi, është frymëzim, edukim, qytetërim, terapi dhe shërim, ashtu siç thotë një këngë e bukur Labe: këto këngë të Atdheut tim janë ilaç dhe janë shërim.

PËRFUNDIME

1. Valët e detit Adriatik dhe Jon kërcejnë si një lloj polifonike, duke lidhur kështu me magji dy brigjet bregdetare, Italinë dhe Shqipërinë dhe duke krijuar kështu Simfoninë Unike të Muzikës Popullore, atë Shqiptaro-Arbërore.
2. Populli muzikor i Lezhës, është si ai i gjithë Shqipërisë, është një qenie shpirtërore që lind, rritet dhe trashëgohet bashkë me njeriun në forma e trajta të ndryshme në korrelacion me kohën.
3. Njeriu krijon dhe bashkëjeton me popullin, ashtu si populli pasqyron nuancat dhe karakteristikat e vetë krijuesit.